

Södertörns högskola | | Utbildningsvetenskap C | HT 2010

Institutionen för lärarprogrammet med interkulturellprofil 15 hp

Går det att förebygga mobbing?

Av: Stephane Bernard Barda

Handledare: Örjan Simonsson

Abstract

These days, schools are obliged by the law to prepare an annual plan for the prevention of bullying and degrading treatment. The purpose of my work is to investigate the 2 schools efforts to prevent bullying and abuse and how they live up to legal standards. But I have also examined how students in school are experiencing anti-bullying work in their school. I have also examined how much funding schools put on to prevent bullying I school. In this study, I have done interviews with school principals and students to have a clear picture about the school's anti-bullying work. The materials I have used to create this work consist of the taped interviews and analysis of the schools' treatment plans. My approaches in this work are both qualitative and comparative. The theoretical points are mainly three types of programs (Olweus, Friends and Pikas- common concern method). In addition, I have used the social constructionist theories (eg Vygotskij) and a perspective that is called "active teaching". Both schools will be mentioned as school A and B in the exam. I have been using the material of particular authorities as National Agency for Education, School Inspectorate and Crime Prevention Council. The sources are both credible and updated.

Numera är skolor skyldiga enligt lagen att upprätta en årligplan för att förebygga mobbning och kränkande behandling. Syftet med mitt arbete är att undersöka 2 skolors arbete med att förebygga mobbning och kränkning och hur de lever upp till lagstiftningens krav. Men jag har dessutom undersökt hur elever i högstadiet upplever antimobbningsarbetet i deras skola. Samt hur mycket ekonomiska resurser skolor lägger på för att förebygga mobbningen i skolan. I denna undersökning har jag intervjuat rektorer och elever för att få en så klar bild som möjligt kring skolans antimobbningsarbete. De material jag använt mig av för att skapa detta arbete består av bandinspelade intervjuer och analys av skolornas likabehandlingsplaner. Min metod i detta arbete är både kvalitativ och jämförande. De teoretiska utgångspunkterna är främst tre olika typer av åtgärdsprogram (Olweus, Friends och Pikas - gemensamt bekymmer metoden). Dessutom har jag använt mig av socialkonstruktivistiska teorier (exempelvis Vygotskij) samt ett perspektiv som kallas för "aktiva lärare". Båda skolorna kommer omnämnas som A och B i uppsatsen. Jag har både använt mig av tryckta och digitala källor men även böcker. Jag har använt mig av material från framför allt myndigheter som Skolverket, Skolinspektionen och Brottsförebyggande rådet, källor som är både trovärdiga och uppdaterade.

Nyckelord: mobbning, antimobbningsåtgärder, likabehandlingsplaner

Förord

Vill i förhand tacka min handledare för den handledning man fått och samtidigt tacka alla lärare man haft under sin lärarutbildning. Tack för all den inspiration man fått, den kommer att komma väl till pass under min lärarkarriär.

Mvh Stéphane Barda

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Bakgrund	s.6
1.1 Inledning.....	s.6
1.2 Syfte.....	s.6
1.3 Frågeställningar.....	s.7
2. Styrdokument och lagtexter	s.7
2.1 Vad säger lagstiftningen.....	s.7
3. Teoretiska utgångspunkter om mobbning	s.8
3.1 Begreppsförklaring.....	s.8
3.2 Forskningsläge och bakgrund.....	s.9
3.2.1 Förekomsten av mobbning.....	s.9
3.2.2 Var sker mobbningen.....	s.10
3.3 Allmänt om åtgärdsprogram mot mobbning.....	s.10
3.3.1 Olweus metoden.....	s.11
3.3.2 Gemensamt bekymmer metod (GBm).....	s.12
3.3.3 Friends.....	s.13
3.4 Socialkonstruktivistiska teorier.....	s.14
3.5 Aktiva lärare.....	s.16
3.6 Allmänt om likabehandlingsplaner.....	s.17
4. Metod	s.19
4.1 Material, urval och tillvägagångssätt.....	s.19
4.1.1 Metod och material.....	s.19

4.1.2 Urval av skolor.....	s.20
4.1.3 Tillvägagångssätt vid intervjuerna.....	s.20
4.2 Metodkritik/Avgränsning.....	s.21
5. Resultat/Analys.....	s.22
5.1 Skola A och Bs likabehandlingsplan.....	s.22
5.1.1 Skolornas likabehandlingsplan kopplat till Skolverkets allmänna råd.....	s.27
5.2 Rektorerens uppfattning kring det förebyggande arbetet mot mobbning.....	s.28
5.3 Elevernas uppfattning kring det förebyggande arbetet mot mobbning.....	s.31
5.4 Sammandrag av resultaten med teoretiska kopplingar.....	s.33
6. Diskussion och egna reflektioner.....	s.35
6.1 Kommande forskning.....	s.36
Käll- och litteraturförteckning.....	s.37
Digitala källor.....	s.38
Bilagor.....	s.39

1. Bakgrund

1.1 Inledning

Mobbning är ett ämne som ständigt är aktuellt för mig då jag i mitt läraryrke har stött på många mobbningsfall under åren. Mobbning är också ett ständigt aktuellt ämne i samhället, skolan samt i media. När lagarna kring mobbning skärptes 2006 av den borgliga regeringen satte det press på skolorna i Sverige. Skolan var skyldig att aktivt förebygga och motverka mobbning och kränkande behandling. Det skulle vara nolltolerans mot mobbning och annan kränkande behandling. Alla skolor skulle enligt lagarna utforma en likabehandlingsplan för att förebygga mobbning i skolan. Varför jag har valt just detta ämne är p.g.a. att jag anser att man borde undersöka lite närmare olika skolors förebyggande arbete kring mobbning samt hur mycket pengar det kostar att tillämpa ett åtgärdsprogram som skolor köper in. Man undrar om det inte finns några andra metoder att förebygga mobbning på. Ska det kosta att få personal och inse att de är skyldiga enligt lagen att ta ansvar och agera så att mobbningsstatistiken kan sjunka i våra svenska skolor. I denna uppsats undersöker jag antimobbingsarbetet i två skolor som ligger i Stockholmsområdet. Jag har utarbetat tre frågor som jag ställt i uppsatsen. Jag inleder min uppsats med att gå igenom styrdokument och lagtexter som är relevanta för arbetet. Jag presenterar också teoretiska utgångspunkter som är relevanta för resultaten. Jag analyserar skolornas likabehandlingsplaner samt använder mig av intervjuer med rektorerna och elever. För mitt arbete har jag använt mig av en metod som är kvalitativ och jämförande. Mina resultat har strukturerats i kategorier för att göra det lättare för läsaren. Några av de viktigaste resultaten kopplas till de teoretiska utgångspunkterna i arbetet. Avslutningsvis tar jag upp och diskuterar egna reflektioner kring ämnet samt vidare forskning som kan vara intressant framöver att titta på.

1.2 Syfte

Syftet med min uppsats är att undersöka hur två skolor arbetar för att förebygga mobbning. Jag kommer även att titta på vad detta kan kosta samt hur anti-mobbningsarbetet uppfattas av både elever och skolpersonal. För att uppnå mitt syfte har jag valt två skolor för att göra min undersökning på. Det är skola A samt skola B. De skolor som jag har valt för min undersökning ligger i Norrmalms stadsdel i centrala Stockholm och Ingarö på Värmdö kommun. Dessutom vill jag undersöka om skolorna uppfyller de krav som lagstiftningen ställer.

1.3 Frågeställningar

- 1) Hur arbetar de två skolorna för att förebygga mobbning, vilken metod använder man och vad kostar det?
- 2) Uppfyller skolorna de krav som lagstiftningen och myndigheter ställer?
- 3) Hur uppfattar elever antimobbningsarbetet på skolan?

2 Styrdokument och lagtexter

2.1 Vad säger lagstiftningen

Mobbning är ett begrepp som i princip inte finns som juridisk term. När man talar om mobbning talas det ofta om kränkande behandling. De finns två lagar som reglerar kränkande behandling. Det är *diskrimineringslagen (2009:567)* och *skollagen (1985:1100)*. Dessa två lagar skall verka och skydda barn och elever mot kränkning samt diskriminering på grund av kön, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, ålder, religion, funktionshinder och överskridande identiteter. Begreppet kränkande behandling reglerades i januari 2009 av regeringen och är ett nytt kapitel i skollagen. Med dessa lagar som grund lägger man stor press på skolans arbete med att förebygga mobbning. Jag tänkte här redogöra för några av de paragrafer som är viktiga i detta sammanhang. Härunder följer några sammanfattningar.

Lagar

Först och främst säger skollagen att huvudmannen bär ansvar för att de anställda inom skolväsendet följer de skyldigheter som de har enligt lagen. I skollagen första kapitlet § 2 står det att de som arbetar på skolan skall aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. I kapitel 14 a i skollagen finns det regler om hur skolan ska motverka kränkande behandling bl.a. mobbning. När det gäller aktiva åtgärder ska alla skolor se till att de har ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. Skolorna måste vidta åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling. Skolorna måste alltså arbeta aktivt för att motverka mobbning trots att mobbningen är okänd. Som en del i det aktiva åtgärdsarbetet ska skolorna ta fram en årligplan för att förebygga kränkande behandling. Skolorna har också handlingsplikt gentemot kränkande behandling dvs. att de måste agera i mobbningssituationer.

Som jag nämnde tidigare skyddar diskrimineringslagen också elever och barn inom skolväsendet från att bli kränkta. Diskrimineringslagen ställer ungefär samma krav på skolorna som skollagen gör. Skolorna skall här också arbeta aktivt och målinriktat för att främja lika rättigheter och möjligheter för samtliga på skolan. Skolorna ska också förebygga och motverka trakasserier. Slutligen måste skolorna varje år ta fram en årlig likabehandlingsplan som skall revideras varje år.

Det finns ytterligare en relevant lagbestämmelse i detta sammanhang. Det är *förordningen (2006:1083) om barn och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling*. Enligt förordningen ska alla elever och barn medverka i att utforma en likabehandlingsplan tillsammans med skolledningen på skolan.

Lpo94

Enligt läroplanen har skolan en viktig uppgift när det gäller människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, och att aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper och visa respekt för den enskilda individen (*Lpo94, SKOLFS 2006:3-8*).

3 Teoretiska utgångspunkter om mobbning

3.1 Begreppsförklaring

I forskningen finner vi olika definitioner på begreppet mobbning. De flesta definitionerna tar dock upp tre saker som är viktiga i mobbningsbegreppet och det är:

1. Att det finns en eller flera förövare.
2. Att det finns ett mobbningsoffer.
3. Att offret blir kränkt vid flera tillfällen.

(Skolverket, På tal om mobbning – och det som görs, s.36, 2009)

Enligt Dan Olweus som är en av de mest inflytelserika av forskarna på mobbningsområdet, handlar mobbning om ”när en eller flera personer, vid upprepade tillfällen och under viss tid, säger eller gör kränkande och obehagliga saker mot någon som har svårt att försvara sig”.

(Olweus, Dan, *Mobbning, vad vi vet och vad vi kan göra*, s.8,1991, Liber förlag). En viktig aspekt i Olweus synsätt är att mobbning inte är en konflikt mellan jämställda parter utan ett övergrepp. Därför behöver mobbningen också omedelbart stoppas och förhindras enligt Olweus. Förhandlingar är inte tillräckliga. (Apropå, 2003 mars, http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=143&module_instance=12).

Tittar man i Svenska Akademiens ordlista för ordet mobbning så finner man följande definition: "Utesluta ur kamratkretsen o. illa behandla, förtrycka".(2002)

Enligt Skolverket kännetecknas mobbningsbegreppet av att det handlar om en obalans i maktrelationen mellan två individer (*Skolverket, På tal om mobbning – och det som görs*, s. 19, 2009).

Mobbning enligt mig handlar om att någon blir utsatt för kränkande behandling eller negativa gärningar som ofta hänger ihop med de sju diskrimineringsgrunderna som kön, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, ålder, religion, funktionshinder och överskridande identiteter. *Diskrimineringslagen (2009:567)*.

Mobbning delas ofta in i psykiska eller fysiska termer. Psykisk mobbning är reta, såra, håna men och också att utesluta någon. Fysisk mobbning är slag, sparkar och andra aggressioner. Fysisk mobbning är vanligare bland pojkar, medan psykisk mobbning är mer vanligt hos flickor (*Skolverket, På tal om mobbning – och det som görs*, s. 37, 2009).

Hur man definierar mobbning påverkar sättet att arbeta för att också försöka förebygga och förhindra mobbningen på skolorna.

3.2 Forskningsläge och bakgrund

Det finns mycket forskning om mobbning bl.a. om olika anti-mobbningsprogram eller åtgärder som t.ex. Olweus, Farsta modellen, Friends, Lions Quest, SET osv. Lagstiftningen runt mobbning har skärpts de senaste åren och skolor har höga krav på sig att arbeta förebyggande syfte mot mobbningen.

3.2.1 Förekomsten av mobbning

Enligt Skolverket är det ungefär mellan 1-10 % av eleverna i svenska grundskolan som känner sig mobbade. Förekomsten av mobbning varierar dock mellan olika skolor och mellan

olika skolklasser. Alltså förekommer inte mobbning lika mycket överallt i skolorna (Skolverket, *På tal om mobbning – och det som görs*, s.37, 2009). Som Skolverket också skriver har skolorna olika behov när det gäller att förebygga mobbning och kränkande behandling. Skolornas antimobbningsåtgärder behöver också utformas utifrån förekomsten av mobbningen på skolan.

Effekterna av mobbning i samhället är stora. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har kommit fram till att det finns en tydlig koppling mellan grovt våld i skolan och mobbning (BRÅ, *Grövres våld i skolan*, 2009). En del av deras forskning visar att det är hög risk att det förekommer grovt våld på de skolor där det även förekommer mycket mobbning. BRÅ:s forskning visar att ca 60 % av pojkar som är före detta mobbare har dömts för minst en kriminell handling innan de fyllt 24 år. BRÅ skriver också att elever som har mobbats har i vuxen ålder fått dåligt självförtroende och deprimerade tankar på grund av att de blivit utsatta för kränkande behandling under deras uppväxt.

3.2.2 Var sker mobbningen

Enligt mobbningsforskningen förekommer mobbningen oftast på skolgården, i klassrum, i korridorer och på väg till och från skolan (Skolverket, *Skolan – en arena för mobbning*, s.64, 2002). Men Olweus menar att det är tre gånger så många elever som faktiskt mobbas i skolan som på vägen till eller från skolan (Olweus Dan, *Mobbning bland barn och ungdomar*, 1999, s.14, *Rädda barnen*). Enligt Olweus äger omkring 50-75 % av mobbningen rum under rasterna. Det sker då på skolgården, i korridorerna eller på undanskymda platser. Även på lektionerna kan mobbningen förekomma, om inte läraren märker eller förhindrar mobbningstendenser i klassrummet (Olweus, 1999, s.14). Enligt Colvin sker de flesta mobbningsincidenter utanför klassrummet (Skolverket, *Skolan – en arena för mobbning*, s.64, 2002).

3.3 Allmänt om åtgärdsprogram mot mobbning

Det finns många olika typer av så kallade åtgärdsprogram mot mobbning exempelvis Olweusprogrammet, Friends och Farstametoden. Programmen har olika karaktär och det är också stor variation när det gäller kostnaderna att införa dem. Vissa av programmen är mer fokuserade på att förebygga mobbning, medan vissa är mer fokuserade på att vara åtgärdande i en akut mobbningssituation. Programmen kan också vara både förebyggande och åtgärdande som Olweus och Friends (Skolverket, *På tal om mobbning och det som görs*, s. 96, 2009,).

Programmen skiljer sig också åt när handlar om den vetenskapliga acceptansen dvs. om åtgärderna är vetenskapligt beprövade.

BRÅ har forskat i hur antimobbingsprogram är utformade och vad åtgärderna ger för effekter i skolor. BRÅ har gjort en omfattande studie som bygger på internationell forskning om antimobbingsprogram. Studien visar att om man använder antimobbingsprogram, leder detta till en minskning av mobbning. Detta minskar både antalet mobbade och mobbare. Antalet mobbade minskade med 23 % och antalet mobbare med 17 % i skolor där man använde antimobbingsprogram.

Det har gjorts ett omfattande forskningsarbete kring anti-mobbingsåtgärder i Europa under de senaste 25 åren. I en studie har forskare undersökt 593 åtgärdsprogram mot kränkande behandling. De fann att enbart 59 av dessa åtgärder vilade på en vetenskaplig grund. Intressant i detta fall var att de rekommenderade Olweus åtgärdsprogram som ett vetenskapligt förankrat program och ett effektivt sätt att förebygga mobbning (Lärarnas tidning, "Arbete mot mobbning ger effekt", 2008-10-24 (<http://www.lararnastidning.net/>)).

3.3.1 Olweus metoden

Allt sedan 1970-talet har psykologiprofessorn Dan Olweus forskat inom mobbning. Hans program har som syfte att reducera skolans mobbningsproblem genom att få till stånd goda kamratrelationer, göra skolan trygg samt omstrukturera den existerande skolmiljön (Skolverket, 2009 s.137). Olweus har fyra delmål med sitt program. Det första är att öka medvetenheten och kunskapen om mobbningsproblemen i skolan, det andra att få lärare och föräldrar att engagera sig aktivt, det tredje är att utveckla klara regler mot mobbning och det fjärde är att ge stöd och ett bra skydd till mobboffret (Olweus, Dan, *Mobbning bland barn och ungdomar*, s.47, 1999, *Rädda barnen*). Olweus mobbningsförebyggande metod är manualbaserat, d.v.s. den har en skriftlig handledning för skolans personal som består av tio kapitel som i detalj redogör hur metoden skall införas.

Åtgärdsprogrammet bygger på fyra huvudprinciper som baseras på forskning som rör utveckling och förändring av problembeteenden som t.ex. aggressivt beteende. Den första principen handlar om en god skolmiljö och ett engagemang från pedagoger. Den andra principen handlar om att tydliggöra gränsen för oacceptabelt beteende. Den tredje principen handlar om att inte använda sig av något straff system då en elev uppför sig oacceptabelt. Den

fjärde och sista principen handlar om att vuxna måste vara mera auktoritära i hemmet och i skolan.

Programmet betonar hur viktigt rastvaktsystemet är samt klassregler mot mobbning. Det tar också upp hur klassmöten och föräldramöten ska genomföras. Programmet beskriver även hur man behandlar åtgärder mot mobbning på individnivå samt hur rollspel kan användas i klassen.

Ansvar för programmet vilar på de vuxna pedagogerna på skolan och arbetsledningen (*Olweus, Dan, Mobbning bland barn och ungdomar, s.29, 1999, Rädda barnen*). De måste utan förbehåll stödja metoden i alla avseenden för att det ska fungera. Åtgärderna är både systemorienterade (omstrukturering av den existerande sociala miljön) och individorienterade (med insatser på skol- och organisations-, klass- och individnivå).

På *skolnivå (organisationsnivå)* är det viktigt med enkäter, studiedagar med tema mobbning, bättre rastvaktsystem, översyn över skolgården och skolans utemiljö. På *klassnivå* är det centralt med gemensamma regler i klassen, regelbundna klassråd och klassmöten, föräldramöten och utvecklingssamtal, aktiviteter tillsammans som stärker och ger positiva känslor, samarbete) På *individnivå* är det viktigt med samtal med både den ”mobbade” och den som ”mobbar” samt samtal med föräldrar till de inblandade barnen (*Dan Olweus, Mobbning – vad vi vet och vad vi kan göra, s.43, 1987, Liber och Dan Olweus, Mobbning bland barn och ungdomar, s.46, 1999, Rädda barnen*).

3.3.2 Gemensamt- Bekymmer- metod (GBm)

GBm är en metod som har utvecklats av Anatol Pikas. Metoden handlar om konflikt lösning och medling mellan olika parter i skolan. Pikas är docent i pedagogik och pedagogisk psykologi. Han har även forskat om mobbning sedan 70- talet. Metoden innebär att läraren åstadkommer en upplevelse av att läraren och eleven är gemensamt bekymrade över att mobbning äger rum i det konkreta fall de talar om. Detta leder till att eleven hittar en handlingsväg till att hjälpa det f.d. offret vilket läraren stöder utifrån (*Pikas, Anatol, Så bekämpar vi mobbning i skolan, s.101, 1989, AMA Dataservice*). Pikas rekommenderar att GBm används i mobbningsituationer där det rör sig om mognare elever, allvarlig mobbning samt när mobbarnas samhörighet är stark.

GBm metoden Pikas har utvecklat bygger på samtal med både mobbarna och offret. Viktigt är också att mobbarna och offret i den sista fasen möts i ett gemensamt samtal. Först har läraren

enskilda samtal med mobbarna. Här finns det fem moment som man kan använda sig av (Pikas, 1989 s. 113). Den första handlar om presentation av ärendet (bl.a. att läraren undviker förhöringsstämning under samtalet). Den andra handlar om att skapa en stark gemensam upplevelse av att den akuta mobbningen inte är önskvärd. Den tredje handlar om en vändning i samtalet med mobbaren (vid detta tillfälle ska läraren och mobbaren ha kommit överens samt att mobbaren har fått insikt att det är dags att åtgärda problemet). Det fjärde momentet handlar om övergången till konstruktiva förslag (här gäller det för läraren att fråga mobbaren vilka förslag han har att komma med). Det femte momentet handlar om att läraren annonserar ett uppföljande samtal med mobbaren. Pikas påpekar att läraren inte ska gå vidare i momenten om inte samtalen har gått som planerat.

Efter samtalen med mobbarna håller läraren samtal med offret. Läraren och offret bestämmer tillsammans hur de ska gå vidare med fallet samt att läraren frågar offret hur han verkligen mår. Avslutningsvis har läraren ett gruppmöte med både offret och mobbarna där de kommer överens hur de ska bete sig mot varandra framöver (Pikas, 1989 s. 152).

3.3.3 Friends

Friends program syftar till att påverka skolmiljön, gruppklimatet och individers attityder och värderingar och på så sätt förebygga mobbning i skolan. Programmet antas också fungera för att upptäcka och behandla akut mobbning (*På tal om mobbning - och det som görs, Skolverket, 2009, s. 107*).

Friends grundades 1997 av Sara Damber. Friends grundades eftersom Sara själv hade blivit utsatt för mobbning i skolan. Grundidéen med programmet handlar om att hjälpa skolor att organisera det förebyggande arbetet mot mobbning och kränkande behandling genom att utbilda personal och elever och därefter fortsätta att stötta skolorna i deras arbete. Programmet går ut på att se elever som en viktig resurs i arbetet genom att utbilda dem till kompisstödjare (Skolverket, 2009, s. 107). All personal på skolan får en halv dags utbildning om mobbning, om att skapa ett gemensamt förhållningssätt samt en positiv värdegrund på skolan. En vuxengrupp (trygghetsgrupp/ antimobbningsteam) mot mobbning måste etableras på skolan (Skolverket, 2009, s. 109). Den bör träffas regelbundet och bör bestå av elevvårdspersonal, skolledare och pedagoger. Gruppens uppgift består av att leda arbetet mot mobbning och trakasserier på skolan samt att vara stöd åt kompisstödjarna i deras arbete. Gruppen ska kartlägga omfattningen av mobbningen på skolan och hantera uppkomna mobbningssituationer. Två kompisstödjare röstas fram av deras egna klasser. När man har

blivit framröstad som kompisstödare innebär det att vara en god förebild och stödja elever som är utsatta för mobbning. Kompisstödjarna skall även uppmärksamma och rapportera till skolpersonalen när någon har blivit utsatt för mobbning. Kompisstödjarna träffas regelbundet med antimobbningsgruppen för att diskutera mobbningsärenden. Friends betonar dock att det alltid är skolpersonalen som har det yttersta ansvaret för antimobbningsarbetet på skolan (*Skolverket, 2009, s. 109*).

Friends programmet förespråkar även samtalsmodellen vid akuta mobbningssituationer. Friends rekommenderar då enskilda samtal som är strukturerade och som baseras på Pikas samtalsmetod (som jag skrev om tidigare i arbetet) och Friends egna erfarenheter. Efter första samtalet bör det hållas återkommande samtal inom några dagar. Före samtalet samlar skolpersonalen in så mycket information som möjligt om vad som har hänt. Därefter hålls samtal med mobbaren som inte har förberetts inför samtalet. Detta gör man p.g.a. mobbaren ska bli mer mottaglig och inte kunna komma med bortförklaringar eller lögner (*Skolverket, 2009, s. 109*).

3.4 Socialkonstruktivistiska teorier

Lev Vygotskij var en rysk forskare som har haft stor betydelse för den moderna utvecklingspsykologin och pedagogiken inom skolans värld. Den senaste svenska läroplanen är inspirerad av Vygotskij. En av teorierna som Vygotskij utvecklade var den socialkonstruktivistiska teorin. Den innebär att samhället är en helhet och delarna av samhället är konstruerat av människor som samspelar med varandra. Vygotskij var ”sociokulturell” då han såg omgivningen som avgörande för individens utveckling och prestation. Vygotskij utvecklade en annan teori ur den socialkonstruktivistiska teorin som han kallar för den kulturhistoriska teorin. I denna teori är aktivitet och medvetande viktiga begrepp (*Gunilla Lindqvist, Vygotskij och skolan, 1999, s.71, Studentlitteratur*). Enligt Vygotskij krävs det en aktiv elev, en aktiv lärare samt en aktiv miljö. Det är den sociala miljön som utvecklar elevens handlingar. Miljön påverkar eleven, den är aktiv och dynamisk och läraren måste aktivt arbeta för att organisera miljön så att eleven kan trivas (*Lindqvist, 1999, s. 73*). Elevens erfarenhet bestäms helt och hållet av den sociala miljön. Förändras den sociala miljön så förändras även personens beteende. Läraren är ur en psykologisk synvinkel en organisatör av den uppfostrande sociala miljön, en regulator och kontrollör av att den samverkar med lärjungen (*Lindqvist, 1999, s. 21*). Läraren är organisatör och ledare av den sociala uppfostringsmiljön samtidigt som läraren är en del av hela miljön (*Lindqvist, 1999, s.*

22). Läraren som organisatör av den sociala miljön handlar bl.a. om lärarens relation till eleverna (*Lindqvist, 1999, s. 253*). Elevens intresse är utgångspunkten för undervisningen (*Lindqvist, 1999, s. 75*). Vygotskij beskriver att det ska finnas ett samband mellan innehållet i skolan och det verkliga livet (*Lindqvist, 1999, s. 77*). Skolan måste öppna upp sina dörrar till samhället och livet måste tränga in i skolan. Skolan måste bli en levande institution (*Lindqvist, 1999, s. 248*).

Gunnel Forsbergs artikel (*Rulltrapperegioner och social infrastruktur, s.37, 1997, SOU 1997:83, Fritzes*) tar upp hur demokrati och infrastruktur samspelar med varandra och hur detta påverkar människor på det lokala planet. Det jag främst har haft nytta av från denna källa, är hur familjens roll påverkats, med bland annat kärnfamiljens minskade roll, som gör att barnen känner sig mindre sedda, och kan till viss del påverka hur de beter sig i skolan och även utanför i samhället.

Något som har varit viktigt för Dan Olweus är barns uppväxtförhållande som han också nämner i sin bok (*Mobbning, vad vi vet och vad kan vi göra, s.36, 1986, Liber*). Olweus konstaterar att ett aggressivt beteende kan utvecklas om uppväxtförhållandena är dåliga. För det första spelar föräldrarnas emotionella inställning till barnen en stor roll, en negativ inställning med en prägel av dålig värme och lågt engagemang från föräldrarnas sida. Detta kan öka risken för att barnet blir mer aggressiv mot sin omgivning. För det andra handlar det huvudsakligen om hur föräldrar varit eftergivna och tillåtit aggressivt beteende från barnets sida. En tredje faktor är att föräldrar kan ha varit för maktorienterade och utövat fysisk bestraffning på barnet. Detta pekar på att ”våld föder våld”. Olweus sammanfattar dessa resultat genom att säga för lite kärlek och omsorg och för mycket ”frihet” under uppväxtåren kan bidra till utvecklingen av ett aggressivt beteende.

De geografiska skillnaderna kan vara oerhört stora, inte bara mellan landsbygd och storstäder, det kan även där finnas stora olika sociala skillnader. Alla platser har sina ”lokala kulturer”, dvs lokala jargonger, språk, uttrycksätt som påverkar hur man behandlar varandra. Detta kan möjligen naturligtvis påverka ner på den lokala nivån, däribland även den lokala skolans arbetsmiljö. Huruvida lärarens roll ändras beroende på i vilket område skolan ligger är en till faktor att beakta, det vill säga en lärare kanske behöver vara mer ”uppfostrare” i ett ”socialt stökigt område”. Detta finns det många konkreta exempel på, bland annat så nämner exempelvis Anna-Maija Engren grundskolelärare i Spånga följande:

” – Som lärare i grundskolan måste man ha med den uppfostrande rollen. Så har det alltid varit. För mig är det självklart, men det kanske är lätt att säga eftersom vår skola ligger i ett stabilt bostadsområde med trygga familjer och välmående barn.” (”Tillsammans – Om hur vi förebygger mobbning, Mars 2003:11)

3.5 Aktiva lärare

En forskare som har diskuterat lärarens engagemang och roll vid mobbning är Anatol Pikas. Pikas skriver om lärarens roll och med roll menar han inlevelsen för en uppgift som läraren har ansvar för (Pikas, 1989 s. 69). Pikas tar vidare upp att det finns tre grundroller vid bekämpning av mobbning som läraren kan använda sig av. Rollerna är attitydbildaren, inskridaren samt fostraren av beteende. Attitydbildaren bildar eller förstärker elevernas attityder gentemot mobbning. Läraren försöker här förmedla att mobbningen inte är accepterad. Inskridaren agerar direkt vid mobbningsituationer. Pikas menar att det finns två sidor av inskridarrollen, den ena är att ingripa direkt och avbryta mobbningen, den andra är att använda sig av GBm metoden. Fostraren förebygger mobbning genom att låta eleverna skapa rollspel över olika mobbningsituationer som kan uppstå, detta är för att träna eleverna på finna konstruktiva lösningar. Pikas ställer frågan vem som är den ”rätte” läraren för att bekämpa mobbning. Han menar att den rätte läraren är den som förmår att lyssna på djupet på den misstänkte mobbaren och offret. Den rätte läraren ska dessutom ha vilja och förmåga att driva igenom en serie terapeutiska samtal och sedan följa upp dem (Pikas, 1989 s. 163).

En annan forskare som betonar lärarens roll och engagemang heter Helle Höiby. Höiby är från Danmark och jobbar som lärare och psykolog. Höiby betonar att läraren ska vara engagerad. Utan engagemang kan inte läraren hjälpa eleverna att bygga upp ett bra kamratskap. Kamratskapen är väldigt viktigt för klassrumsandan och för att förebygga mobbning. Hon menar att som vuxen och pedagog ska man hellre blanda sig i en gång för mycket än en gång för lite (Helle Höiby, *Mobbning kan stoppas*, 2004, s. 28, UR). De signaler vi sänder ut avgör om mobbningen ska upphöra eller tvärtom får goda förutsättningar att utvecklas. Höiby påpekar att skolpersonalens insats (eller brist på insats) kan påverka om det ska bli mycket mobbning eller ingen mobbning i klassen. Det är skolpersonalens insats som gör skillnaden. Som professionell vuxen behöver man hela tiden arbeta med sig själv och sina relationer till eleverna. Eleverna i klassen känner av blixtnabbt om läraren har svårt att acceptera en viss elev. Därför är viktigt att läraren arbetar med relationerna så att man inte omedvetet förstärker eller legitimerar mobbning. Läraren behöver vara uppmärksam på alla elever i klassen. Varje

elev ska kunna känna sig sedd, accepterad samt bekräftad. När läraren visar eleverna uppmärksamhet på detta sätt, kommer denna bekräftelse sprida sig i hela klassen. Eleverna kan då också respektera varandras olikheter vilket Höiby menar är en form av vaccination mot mobbning (Höiby, 2004, s. 28).

Olweus påpekar att det är viktigt att all personal på skolan skall arbeta aktivt för att förhindra mobbning. Engagemang är nyckel ordet för föräldrar och lärare. Olweus menar att om lärare och föräldrar samarbetar och anstränger sig för att minska mobbningen, så kommer detta i sig själv att få positiva effekter (Olweus, Dan, Mobbning- vad vi vet och vad vi kan göra, 1986, s. 47, Liber). I Olweus åtgärdsprogram är rastvaktsystemet en central del i skolan för att minska mobbningen. Det är viktigt att många lärare är med ute på rasterna med eleverna. Olweus anser precis som Höiby att lärare hellre bör ingripa för ofta än för sällan (Olweus, 1986, s. 49,). Olweus påpekar också att det är viktigt att läraren inte tvekar att ingripa i akuta mobbningssituationer liksom Pikas beskrev angående lärarens inskridarroll som jag nämnde tidigare.

Vygotskij har också poängterat som jag nämnde tidigare i arbetet hur viktigt det är med aktiva lärare. Med det vill han säga att läraren ska vara engagerad i elevens utveckling. Eleven interagerar med samhället, kulturen samt skolan därför är det viktigt att läraren är medveten om elevens utveckling i miljön. Läraren bör skapa inom klassens ramar en harmonisk stämning för eleven ska trivas i skolan.

3.6 Allmänt om likabehandlingsplaner

Idag är grundskolorna i hela Sverige skyldiga enligt lagen att arbeta i förebyggande syfte mot mobbning och kränkande behandling. De är skyldiga att upprätta årliga planer (likabehandlingsplan) som skall revideras varje år. I dessa årliga planer ska de beskriva hur de arbetar kring mobbningsärenden på skolan. Det är Statens skolinspektion som ansvarar för att kontrollera att alla svenska grundskolor följer kraven som kommer från regeringen. De kontrollerar om skolor har en likabehandlingsplan och kan ge anmärkningar om skolor saknar eller har brister i deras årliga planer eller i verksamheten. De kan rikta tre graderingar mot skolan: kritik mot huvudman, vissa brister i förfarandet eller ingen kritik alls. Om huvudman får kritik har han tre månader att åtgärda bristerna. Det finns även det s.k. barn- och elevombudet (BEO) som ibland företräder barn som blivit kränkta i skolan. De utreder skolor och kan kräva skadestånd av huvudman. Skadeståndsbeloppen kan variera mellan 10 000 och 280 000 och ges till barnet eller eleven.

Enligt Skolverket (*Skolverket, Allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja likabehandlingsplan och för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling, 2006*) bör en årlig plan innehålla dessa komponenter:

- Ledningen bör ta tydligt avstånd från kränkande behandling och ange en tydlig ansvarsfördelning.
- Planen ska vara konkret och utgå från en aktuell kartläggning av verksamhetens behov.
- Planen ska innehålla rutiner för akuta åtgärder och uppföljning.
- Planen ska beskriva hur barn och elever samt vårdnadshavare ska göras delaktiga.
- En beskrivning av hur planen ska göras känd i verksamheten.
- Planering av personalens kompetensutveckling.
- En beskrivning av hur uppföljning, utvärdering och revidering av planen ska ske.

En skola som systematiskt arbetar för att förebygga mobbning och kränkande behandling har färre mobbningsfall enligt Skolinspektionen. Ändå är det väldigt få skolor som kan leva upp till skollagens mål för förebyggande arbete. Enligt en undersökning av Skolinspektionen har 9 av 10 svenska grund- och gymnasieskolor brister i deras likabehandlingsplaner (*Skolinspektionen, Skolors arbete med plan mot kränkande behandling, s. 3-7, 2009*). De vanligaste bristerna i de årliga planerna brukar vara att skolor saknar en aktuell kartläggning av verksamhetens specifika behov. Den näst vanligast är att eleverna inte är delaktiga i arbetet att skapa en årlig plan. Skolinspektionens undersökning baseras på deras tillsynsrapporter där beslut fattats under 2007-2008. Studien visar alltså att 9 av 10 skolor som undersökts (1 553 kommunala och fristående grundskolor samt 200 kommunala och fristående gymnasieskolor ingick) hade brister i eller saknade likabehandlingsplan. Anledningen till att det är viktigt med en kartläggning är att strukturen samt klimatet på en skola ändras över tid. Skolan ska varje år införa uppdateringar av likabehandlingsplanen. Då kan skolan genomföra en ny kartläggning av vilka problem man har så att skolan kan välja rätt åtgärder. Skolinspektionen menar att problemen med likabehandlingsplanen är generellt sett likartade i landets samtliga län och att det är möjligt att anta att även skolor som inte granskats har likartade problem. Skolinspektionen skriver att om rektorer skulle prioritera detta arbete att skapa en årlig plan skulle alltfler lyckas bättre i arbetet att förebygga mobbning.

4 Metod

4.1 Material, urval och tillvägagångssätt

4.1.1 Metod och material

Det finns många sätt som skolorna i landet kan arbeta efter för att försöka förebygga mobbning. I min uppsats har jag valt ett utforskande angreppssätt där jag tittar närmare på två skolor i Stockholmsområdet och hur de arbetar för att förebygga mobbning. Detta sätt att gå tillväga vid undersökningen kallas också för ”explorativt” och innebär att forskaren inte har så mycket kunskap om sitt problemområde när undersökningen startar (*Patel, Runa och Davidsson, Bo, Forskningsmetodikens grunder, 2003, s.70, Studentlitteratur*).

Min studie är kvalitativ och jämförande. Som Patel och Davidsson nämner är kvalitativ forskning sådan forskning där insamlingen av materialet bygger på ”mjuka” data såsom intervjuer eller tolkande analyser av textmaterial (*Patel och Davidsson, 2003, s.14*). Jag undersöker två skolor som jag kallar för skola A och B. Jag har gjort en kvalitativ analys av skolornas likabehandlingsplaner samt gjort kvalitativa intervjuer med både rektorn och elever på skolorna. Tillsammans ger svaren från intervjuerna och analysen av likabehandlingsplanerna en bild av skolornas förebyggande arbete mot mobbning. De teoretiska utgångspunkterna är framför allt Olweus åtgärdsprogram, Friends och GBM-metoden samt socialkonstruktivistisk teori och ett perspektiv om aktiva lärare. Skola A tillämpar Olweus åtgärdsprogram, medan skola B inte använder sig av något specifikt åtgärdsprogram. De blandar olika modeller som exempelvis GBM och Friends.

I uppsatsen beskriver jag först den teoretiska bakgrunden. Sedan redovisas mina resultat, där jag har bearbetat texten från likabehandlingsplanerna och intervjuerna genom att strukturera dem i olika kategorier. Att kategorisera enligt Patel och Davidsson är ett sätt att analysera kvalitativt material (*Patel och Davidsson, 2003, s.122*). Jag kopplar också ihop resultaten med de teoretiska utgångspunkterna. Avslutningsvis tar jag upp mina egna reflektioner.

4.1.2 Urval av skolor

Skolorna ligger i Stockholmsområdet men har lite olika förutsättningar. Skola A har 1200 elever och 160 anställda, men skola B har bara 600 elever och 90 anställda. Skola A befinner sig i Stockholms innerstad och har elever med många blandade nationaliteter dvs. en stor mångfald. Skola B befinner sig i Stockholms skärgård och är homogent svenskt.

4.1.3 Tillvägagångssätt vid intervjuerna

Syftet med en kvalitativ intervju är att upptäcka och identifiera egenskaper och beskaffenhet hos något exempelvis den intervjuades uppfattningar om något. Det innebär att man inte i förväg kan formulera svarsalternativ för den person som intervjuas eller avgöra vad som är det ”sanna” svaret på en fråga (*Patel och Davidsson, s. 78*). Mina frågor i intervjuerna var ”öppna” dvs. det fanns inga fasta svarsalternativ (*Patel och Davidsson, s.72*). Jag ville att de som jag intervjuade skulle resonera fritt om sina synpunkter. Jag ställde också frågorna i en bestämd ordning dvs. med en hög grad av strukturering (*Patel och Davidsson, s. 78*). Jag började med att intervju rektorerna.

Första gången jag stiftade bekantskap med rektor B var HT 09 på min VFU utbildning. Rektor B tillfrågades då om han ville vara med på en intervju som skulle spelas in av en diktafon och behandla ämnet likabehandlingsplaner och mobbning. Han tillfrågades också om jag kunde få tillstånd och tillåtelse att intervju elever i en högstadielklass, självfallet med föräldrarnas tillåtelse. Jag berättade till vilket syfte intervjun skulle användas till. Därefter fick rektorn information om vad undersökningen handlar om. Frågade också rektorn om jag fick tillstånd att använda hans namn i undersökningen. Jag fick tillstånd att använda hans namn, men har av forskningsetiska föreskrifter inte använt mig av rektorns namn p.g.a. konfidentialitetskrav som (*Runar Patel och Bo Davidsson, Forskningsmetodikens grunder, 2003, s.70, Studentlitteratur*) nämner. Detta har jag gjort för att inte någon utomstående ska kunna identifiera undersöknings informanterna. Vi bestämde datum och plats som själva intervjun skulle hålla till på. Intervjun skulle hålla till på ett lugnare fik i Stockholms innerstad i någon timma. Rektorn fick under intervjun svara på 16 frågor som finns som bilaga i slutet av arbetet. Intervjun gick bra och vi avbröts bara en gång p.g.a. ett mobilsamtal.

Den andra rektorn som jag intervjuade kallar vi för rektor A. Jag upprättade kontakten med rektor A genom ett telefonsamtal, men vi var lite bekanta sedan förr p.g.a. jag tidigare hade jobbat på rektorns skola. Rektor A tillfrågades då om han kunde delta i undersökningen som

handlade om likabehandlingsplaner och mobbning. Jag informerade även honom om vad undersökningen handlade om samt vilket syfte intervjun skulle användas för. Rektorn tillfrågades också om jag kunde få hans tillstånd och tillåtelse att intervjua elever i en högstadiesklass, självfallet med föräldrarnas tillåtelse. Jag fick även här använda rektorns namn men har inte gjort det p.g.a. forskningsetiska föreskrifter som jag nämnde tidigare. Frågade även rektorn om jag fick spela in honom via diktafon. Denna gång skulle intervjun hålla till på rektorns rum i skolan och där det var lite lugnare stämning än ett café inne i stan. Intervjun varade över 1 timma och allt gick bra. Rektorn fick även här svara på samma frågor som rektor B fick och i samma ordning.

När jag intervjuade högstadieeleverna i skola A och B gick jag tillväga på detta sätt. I skola A intervjuade jag fem elever från årskurs 8. I skola B intervjuade jag fem andra elever från årskurs 9. I båda fallen träffade jag informanterna i deras skolmiljö och de var ungefär lika många tjejer som killar. Intervjuerna spelades även in här med diktafon. Eleverna fick fem frågor vardera som var väl strukturerade som jag nämnde tidigare. Även här har jag använt mig av konfidentialitetskravet som också (*Patel och Davidsson, 2003, s. 70*) nämner.

4.2 Metodkritik/Avgränsning

Metod kritik

Det är viktigt att komma ihåg att de svar jag har fått i mina intervjuer hänger ihop med definitionen på mobbning. Mobbningen kan uppfattas olika från elev till elev och från skola till skola. Jag har inte definierat mobbning för de personer som jag har intervjuat, utan de har fått tänka fritt kring ämnet. Intervjusvaren kan också ha färgats av de svarandes kön, sociala bakgrund eller etniska tillhörighet (*Patel och Davidsson, 2003, s. 79*). Hur dessa faktorer påverkat vad som kommit fram vid intervjuerna kan jag inte veta.

Avgränsning

Jag har avgränsat mig till att undersöka två skolor i olika kommuner och se hur skolpersonal och elever upplever och följer anti-mobbningsarbetet samt hur skolornas likabehandlingsplaner är utformade. Jag har också avgränsat mig genom att bara undersöka elever i grundskolans senare år. Det unika med denna uppsats är att jag velat undersöka hur skolor själva resonerar och ser på sitt anti-mobbningsarbete.

5. Resultat/analys

5.1 Skola A och Bs likabehandlingsplan

I min genomgång av likabehandlingsplanerna har jag använt mig av sex kategorier för att analysera materialet. Jag har kallat kategorierna: centrala ställningstaganden, mobbningsdefinition, ansvarsfördelning och delaktighet, förebyggande åtgärder mot mobbning, akuta åtgärder vid mobbning samt uppföljning och utvärdering. Som Patel beskriver är det bra att kategorisera eller tematisera det kvalitativa materialet för att underlätta för läsaren (*Patel och Davidsson, 2003, s.122*).

Centrala ställningstaganden

I skola A:s deklARATION tar skolan upp att de ska vara en skola fri från diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, ålder och funktionshinder. Skolan ska också vara fri från mobbning och trakasserier. En viktig utgångspunkt för skolan är den enskildes upplevelse av kränkning måste alltid tas på allvar. Dokument som styr arbetet mot mobbning är bl.a. skolans grundläggande värderingar, skolans ordningsregler, Olweus åtgärdsprogram samt Olweus regler mot mobbning.

Likabehandlingsplanen för skola B 2009 inleder med ”Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmågor till inlevelse. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.” Ingen på skola B ska behöva bli behandlad på ett kränkande sätt. Den som trots allt blir utsatt för mobbning ska känna att omgivningen tar hans eller hennes problem på allvar. Skola B har också ambitionerna att ge dem som utsätter andra för mobbning chansen att tänka om. Skola B har tre visioner för att förebygga mobbning samtidigt som man vill skapa trygghet och arbetsro:

- Alla skall känna trygghet och visa varandra respekt.
- Man vill stärka varandras självkänsla.
- Alla skall känna och visa omtanke om varandra.

Mobbningsdefinition

Skola A har med en definition av mobbningsbegreppet. Den säger att mobbning är upprepade kränkningar. En person är mobbad när han/hon upprepade gånger blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera andra personer.

Skola B har också en definition. Kränkande behandling för dem är när någon blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera andra, och när parterna i en konflikt inte är jämstarka utan den ena parten ständigt är i underläge. Exempel på kränkande behandling enligt skola B kan vara: diskriminering, mobbning, psykiska/sexuella trakasserier samt retas och utesluta.

Ansvarsfördelning och delaktighet

Skola A tar upp att rektorn har ett stort ansvar att se till att det finns en likabehandlingsplan på skolan. Utifrån likabehandlingsplanen gör skolan årligen en kartläggning över de åtgärder som behövs göras om och reviderar om planen. Detta görs tillsammans med elever och föräldragruppen. Planen förmedlas via elevråd, förvaltningsråd och elevklassmöten, samtidigt som dokumenten publiceras på hemsidorna (www.vasareal.stockholm.se, www.gustavvasaskola.stockholm.se.) Skolan beskriver också att all personal är skyldiga att agera vid kränkande behandling eller mobbnings situationer. Skolan använder i första hand mentorer/pedagoger för att förhindra mobbningen eller kränkning. Det kan även bli aktuellt att använda personal från elevhälsoteamet (EHT) i arbetet.

Likabehandlingsplanen på skola B beskriver att alla anställda på skolan är enligt skollagen skyldiga att motverka all form av kränkande behandling. Det yttersta ansvaret på skolan har rektorn. Elever på skola B ska med förtroende kunna vända sig till vilken vuxen som helst inom skolan område. I första hand ska de vända sig till klasslärare, mentorer eller fritidspersonal. Om inte problemet har löst sig brukar man diskutera det under arbetslagsmötena för att kanske koppla in SAMS och få hjälp av gruppen. Den sista instansen är elevvårdsteamet (EHT) där rektorn har det yttersta ansvaret.

Förebyggande åtgärder mot mobbning

Skola A:s förebyggande arbete utgår från Olweus tre nivåer: organisationsnivå, klassnivå samt individnivå. Några av de viktigaste insatserna på organisationsnivå är:

- Elever med hög frånvaro följs upp i skolan.
- Skolan har regelbundna elevråd där man diskuterar mobbningsfrågor
- Skolan har ett förvaltningsråd som består av elever, föräldrar, pedagoger och skolledningen.
- Skolan har ett organiserat rastvaktssystem som ses över varje termin. Och har rastvakter i korridor, matsal, omklädningsrum och rastgården.
- Skolan har ett antimobbningsteam som träffas regelbundet.
- Elever informeras var de ska vända sig till om de känner sig mobbade.
- Skolan har olika temadagar som exempelvis FN-dagen, Barnrättsvecka etc.

På klassnivå:

- Aktualiserar mentorer/klasslärare regelbundet skolans likabehandlingsplan mot kränkning och diskriminering för alla elever.
- Elever har klassråd varje vecka.
- Mentorer/klasslärare arbetar regelbundet med klassmöten enligt Olweus.
- Vid skolstart arbetar klasslärare med att stärka gemenskapen och arbeta med olika värderingsövningar.

På individnivå:

- Har skolan utvecklingssamtal en gång varje termin och där samtalet ska även beröra ämnet mobbning och kränkning.
- Skolans elevhälsoteam träffas varje vecka för att diskutera aktuella fall som rör mobbning och kränkning.
- Elever i år 6-9 har mentorstider 2 gånger i veckan.

I skola Bs förebyggande arbete mot mobbning finns det tydliga regler och gränser som gäller för alla på skolan. Dessa regler utvärderas årligen och förändras vid behov. Detta arbete leds av Skolans Antimobbningsstöd grupp (SAMS). Detta är några regler skola B har skapat tillsammans med personal, elever och föräldrar:

Generella regler:

- Personal skolan ska vara goda förebilder, inspiratörer och vägledare.
- Alla på skolan ska sträva mot att bemöta varandra som vi själva vill bli bemötta, och visa respekt och hänsyn.
- Vår skola är en arbetsplats för barn, ungdomar och vuxna. Det är en stor arbetsplats med många möten, därför är det viktigt att vi alla följer samma regler.

Umgänges regler:

- Bemötande är en annan sida av vår kommunikation. Ett positivt bemötande och hänsynstagande till varandras olikheter ökar den gemensamma trevnaden.
- För att arbetet på skolan ska vara meningsfullt krävs arbetsro. Vi vill skapa en lugn miljö med förståelse för varandras individuella behov. Den ger en god förutsättning för arbetsro.

Skolan arbetar också med värdegrundsfrågor i regelbundna klassrumsdiskussioner om etik, moral och arbetsro. Årskurs 1-9 har livskunskap som arrangeras av Ingarö församling. Skolan använder sig av värderingsövningar som exempelvis EQ, projekt Charlie samt undervisning i demokratifrågor.

SAMS besöker varje hösttermin alla elever från årskurs 3-9 för att samtala om vad kränkande behandling och mobbning är samt introducera kamratstödjarverksamheten på skolan. Skola B har valt att arbeta med att ha kamratstödjare i årskurs 3-9. Varje klass utser 2 kamratstödjare som har röstas fram genom SAMS hjälp när de besöker klasserna. Kamratstödjarna träffas var tredje vecka för att diskutera. De ordnar lite olika aktiviteter tillsammans en gång per termin. Deras uppgift är att kontakta en vuxen ledare om något kränkning ägt rum. Skola B arbetar med att ha faddrar i verksamheten. Skola B ordnar även barnbyardagar för alla elever för att de ska lära känna nya klasskamrater och lärare. Skola B ordnar också gemensamma aktiviteter

för att stärka vi-känslan på skolan t.ex. fjällvandring i Rörvattnet och paddling med övernattning. Skola B:s ambitioner är att ha vuxna på rastgården, matsalen på lunchen och på busshållplatsen.

Akuta åtgärder vid mobbning

Skola A har en rutin för hur de ska agera vid en akut mobbningsituation samt vid misstanke om mobbning. Rutinen för akut situation är följande. Allt dokumenteras av de vuxna mentorerna/klasslärarna och informeras ganska snabbt till rektorn som har det yttersta ansvaret. Personal ska ingripa direkt om de ser något. Personal ska samla in så mycket material och information så möjligt om kränkning. Vårdnadshavare skall kontaktas vid behov. Datum för uppföljning bestäms tillsammans med vårdnadshavare. EHT kopplas in om det behövs. Utvärderingar av åtgärdsprogrammen och likabehandlingsplanen görs tillsammans med vårdnadshavare och elever. Rutinen vid misstanke om mobbning är följande. Allt dokumenteras av de vuxna mentorerna/klasslärarna och informeras ganska snabbt till rektorn som har det yttersta ansvaret. Vid misstanke om mobbning skall eleven skyddas och om brott förekommer skall polis kontaktas vid behov i samråd med rektorn. Personal ska samla in så mycket material och information så möjligt om kränkning. Enskilda samtal med de inblandade. Vårdnadshavare skall kontaktas vid behov. Datum för uppföljning bestäms tillsammans med vårdnadshavare. EHT kopplas in om det behövs.

Skola B arbetar efter en konsekvenstrappa när skolans regler brutits. Konsekvenstrappan ser ut så här: tillsägelse direkt till elev, kontakt med lärare/mentor, föräldrakontakt, allvarssamtal (elev, lärare/mentor och föräldrar) samt anmälan till EHT (elevhälsoteam, SAMS).

Skolans AntiMobbningsStöd - SAMS uppgift är att ansvara för mobbningsärenden mellan elever. SAMS består av personal från skola och fritidshem. En kurator, skolpsykolog, sex lärare samt fritidspersonal. Gruppen träffas en gång i veckan. När SAMS får information om ett misstänkt fall diskuteras de bästa tillvägagångssätten för det enskilda fallet. Samtalet förs enligt en strukturerad samtalsmetod. SAMS pratar först med den utsatte för att stödja och förklara att gruppen har tagit tag i ärendet och behandlar problemet. Sedan pratar två personer med mobbaren/mobbarna och kopplar in berörda föräldrar som informeras om vad som skett. Uppföljningssamtal sker tills problemet har förbättrats. Alla samtal är sekretessbelagda.

Uppföljning och utvärdering

Skolan A:s likabehandlingsplan följs upp och ses över årligen innan skolan redovisar den till utbildningsförvaltningen tillsammans med den årliga kvalitetsredovisningen. Utvärderingar av likabehandlingsplanen görs tillsammans med vårdnadshavare och elever. Målsman får även allmän information angående skolan arbete mot mobbning och kränkning. En gång varje år gör skolan en enkätundersökning om mobbning i årskurserna 3-9 för Olweus-programmet. I vår skall skolan utforma en enkätundersökning som är anpassad för F-2 i linje med Olweus. Varje månad samlas all personal för att arbeta och diskutera frågor kring mobbning och kränkning.

Skolan A har gjort en kartläggning och nulägesanalys för läsåret 2009/2010 där de kommer fram till att: de behöver skaffa nya kunskaper kring olika diskrimineringsgrunder och vad som utgör kränkandebehandling samt att skolan vill analysera Olweus-enkäten tillsammans med personalgruppen för att kartlägga var, vilken och hur mobbning förkommer. Skolan har som mål att personalen ska få bättre kunskap om skollagen och diskrimineringslagen. Skolan vill också fortutbilda all personal inom Skolverkets 10 poängskurs som högskolor erbjuder för att utbilda personal inom mobbning, kränkning och diskriminering.

Skola B:s likabehandlingsplan revideras varje år. Skolan genomför också årligen en enkätundersökning av elever, föräldrar och lärare som ligger till grund för SAMS utvärderingar av likabehandlingsplanen. Varje hösttermin skickar SAMS hem information till föräldrarna om bl.a likabehandlingsplanen.

5.1.1 Skolornas likabehandlingsplan kopplat till Skolverkets allmänna råd

Det som skiljer skolornas planer åt är ganska enkelt att se då Skolverkets komponenter har hjälpt mig att kunna analysera det. Om man tittar på skola Bs likabehandlingsplan kan man se att den saknar flera viktiga komponenter som Skolverket rekommenderar. Först och främst saknar skola B en aktuell kartläggning av verksamhetens behov. Skola A saknar inte denna komponent. Skola B har ingen tydlig ansvarsfördelning då det har lagt allt ansvar på Skolans AntiMobbingsStöd grupp som består av åtta personer. Detta har skola A också gjort men till skillnad från skola B, är alla 160 anställda på skola A inblandade i det förebyggande arbetet av mobbning och kränkning. Skola A har något bättre rutiner vid akuta mobbningssituationer än vad skola B har. Båda skolorna beskriver ganska utförligt hur elever

och vårdnadshavare skall göras mera delaktiga i arbetet mot mobbning samt hur den årliga planen skall göras känd hos elever och vårdnadshavare. Men skola B saknar delvis elevernas medverkan då en likabehandlingsplan ska utformas.

Någonting som skiljer skolorna åt väldigt mycket är deras årliga avsikter att kompetensutveckla all personal inom skolan. Skola A vill satsa på att fortutbilda all personal inom konflikthantering så all personal vid skolans verksamhet ska veta hur de skall agera vid mobbningssituationer, medan skola B inte nämner det någonstans i deras plan. Både skola A och B beskriver i likabehandlingsplanen att de utvärderar och reviderar planen efter verksamhetens behov. Personligen tror jag inte skola B håller måttet när det kommer till Skolverkets normer och riktlinjer för att skapa en årlig plan. De brister på många punkter enligt Skolverkets riktlinjer. Men de lyckas ändå på grund av att de täcker verksamheternas behov utifrån deras arbete med att förebygga mobbning.

5.2 Rektorernas uppfattning kring det förebyggande arbetet mot mobbning

I genomgången av intervjuvären har jag också här använt mig av kategorier för att analysera resultatet. Kategorierna som jag har använt mig av är: allmänt, ansvarsfördelning och delaktighet, förebyggande åtgärder mot mobbning, akuta åtgärder vid mobbning, uppföljning och utvärdering, kostnader samt förbättringar.

Allmänt

Rektorerna fick resonera om skillnaderna mellan en likabehandlingsplan och ett åtgärdsprogram mot mobbning. Rektor A menade att deras likabehandlingsplan har stora likheter med deras åtgärdsprogram Olweus. När de skapade likabehandlingsplanen utgick de från Olweusmodellen och alla andra metoder de tidigare har arbetat med.

Rektor på *skola B* menade att en likabehandlingsplan skapar man och man gör upp den från början tillsammans med andra, medan ett åtgärdsprogram är färdigställda metoder man inte har varit med och skapat själv. Han menar att åtgärdsprogrammet är för dyra och lämnar varken något kvitto eller några garantier att det ska fungera bra. Det känns som man anlitar någon slags företagskonsult som inte kan garantera något.

Ansvarsfördelning och delaktighet

De som är med och skapar likabehandlingsplanen på skola A är de två biträdande rektorerna, elevrådet och familjerådet. Jag undrade också hur inblandad rektorn personligen är i arbetet mot mobbning och här svarade rektor på skola A att han har det högsta ansvaret för att allt ska fungera bra i skolan och alla elever och lärare kan känna trygghet och studiero. Han är väldigt tydlig mot sin personal och ställer höga krav att de ska följa Olweus reglerna ordenligt. En annan fråga gällde om eleverna är delaktiga i arbetet mot mobbning och på vilket sätt. Här menade rektor på skola A att eleverna är väldigt inblandade i arbetet mot mobbning.

Samverkansgruppen som arbetar kring mobbningen i skolan består av elever, lärare, föräldrar och skolledningen. De pratar om olika mobbningsituationer som har uppstått för att förebygga problemen. De har kvar en antimobbingsgrupp på skolan oavsett att Olweus inte förespråkar detta. När det gäller samarbetet mellan personal och föräldrar menar han att det fungerar väl och alla arbetar i ett främjande syfte för att förebygga mobbningen på skolan. Han säger att föräldrar tycks vara mycket positiva kring skolans arbete mot mobbning.

Likabehandlingsplanen på *skola B* sammanställs av "Sams" i samverkan med elevråd, föräldrarådet och personal i skolan. Rektorn är inte så inblandad när mobbning inträffar, det är mer om ett brott förekommer och polisanmälan kan förekomma. Det är mer "Sams" och lärare som är inblandade i de fall mobbning sker.

En annan fråga gällde om eleverna är delaktiga i arbetet mot mobbning och på vilket sätt. Rektor på skola B menar att de har två elever i varje klass som utses för att vara kamratstödjare och får en liten kamratstöds utbildning. När det gäller samarbetet mellan personal och föräldrar anser rektor på skola B att samarbetet och dialogen fungerar väldigt bra. En gång i veckan informerar han sin personal vilket han kallar för "rektorn har ordet". De har föräldraråd 2-3 gånger om året.

Förebyggande åtgärder mot mobbning

På en av mina frågor om hur skola A arbetar mot mobbning svarar han att skolan är mål och resultatstyrd. Skolan följer en särskild modell nämligen Olweus åtgärdsprogram och har gjort det sedan 2007. Skolan är ännu i en implementeringsfas. Alla 160 anställda som arbetar på skolan är inblandade i arbetet med Olweus för att förebygga mobbning. Skola A har 2 anställda som är Olweus instruktörer i skolan. Alla anställda har 90 minuters Olweus möten i veckan som behandlar mobbnings situationer. Klasslärarna har klassråd med eleverna och

följer upp med olika Olweusövningar med eleverna för att förebygga mobbningen. De gör olika elevenkäter för att redogöra mobbningen. 2007 hade skolan en mobbningsstatistik på 7,3 %, idag har den sänkts till 5 %. Skolan är nu på väg in i en kvalitetssäkringsfas där de kommer att få feedback från Dan Olweus. Men enligt skolans resultat har mobbningen sjunkit.

Jag undrar om rektor på skola A kan nämna något positivt eller negativt med Olweus metoden och han menar då att det negativa med Olweus är att han individualiserar och psykologiserar mobbaren för mycket. Det som är positivt med Olweus är att all personal blir inblandade i arbetet mot mobbning samt skapar en medvetenhet hos personalen.

Skola B arbetar mot mobbning genom att de har en antimobbningsgrupp. De finns sex arbetslag på skolan som hjälper ”Sams”. De har också två kamratstödjare i varje klass som träffar andra kamratstödjare i andra klasser för att diskutera om någon mobbning skett på skolan. Ibland träffas också kamratstödjarna och gör saker tillsammans. När det gäller om skolan har någon särskild modell som de följer för att förebygga mobbning säger rektor på skola B att de har ingen renodlad antimobbnings åtgärdsmodell. De har istället samlat ihop olika modeller som de tidigare har arbetat med som exempelvis Friends. De beslöt sig för att inte fortsätta med Friends pga. nedskärningar och otillräckliga resurser.

Alla kamratstödjare från årskurs 1-9 träffas gemensamt för att diskutera och hjälpa varandra om något mobbningsfall har uppstått. Ibland kontaktar kamratstödjarna en mobbare för att förebygga vidare mobbning mot någon annan elev. De flesta eleverna vet vilka de ska vända sig till för kamratstödjare om de vill ha hjälp.

Akuta åtgärder vid mobbning

När skola A får reda på att någon blivit mobbad går de tillväga genom att tillämpa Olweus som har en strukturerad metod när det kommer till hur man ska arbeta kring mobbning. Den utsatte ska skyddas och vårdnadshavare skall kontaktas. Om något brott förekommer kan polisanmälan komma på tal.

När *skola B* får reda på att någon blivit mobbad går de tillväga genom att rektor på skola B aldrig agerar själv. Arbetet sköts av ”Sams” som består av skolpsykologen, kuratorn och sex andra anställda lärare och fritidspedagoger. De utgör tillsammans hela ”Sams” gruppen.

Uppföljning och utvärdering

Skola A har en plan som de reviderar varje år. De bakar in tidigare åtgärder och planer som de har arbetat med tidigare i likabehandlingsplanen.

Skola B säger att de har en likabehandlingsplan som de förenar med åtgärder och metoder som de har använt sig av tidigare. Rektorn var med och skapade den tillsammans med "Sams" och den revideras varje år.

Kostnader

När det gäller hur mycket pengar som skolan satsat på att förebygga mobbning 2009 svarar rektor på skola A att det kostade 100 000 kronor att starta upp Olweusmetoden, ca 50 000 kronor för litteratur och material, ca 4 800 personal timmar så det hela kostade ca 1,7 miljoner kronor för 2009. De arbetar för att bli en certifierad Olweus skola.

Skola B har valt att inte satsa så stort på att förebygga mobbning som skola A, de valde att inte köpa in någon åtgärd på grund av skolans ekonomiska resurser. De ansåg att de inte hade råd i dessa nedskärningstider och satsade ca 150 000 kronor 2009 i förebyggande syfte.

Förbättringar

Sist ville jag också veta vad rektorerna ansåg skolan kan göra för att förbättra sitt arbete mot mobbning. Rektor på skola A säger då att man borde förbättra kunskapen kring nätmobbning samt att förbättra fortutbildningen för skolpersonal inom konflikthantering för att få upp medvetenheten kring mobbningsproblem.

Rektorn på *skola B* tycker det ska vara mer inblandning från föräldrarnas sida, de kan säkert bidra med stor kunskap om deras barn för att förebygga mobbning och kränkning inom skolan men dessutom utanför skolan ramar. Har man duktiga pedagogiska ledare i skolan kommer man få en bra kvalitet i skolan.

5.3 Elevernas uppfattning kring det förebyggande arbetet mot mobbning

I detta avsnitt tänkte jag diskutera elevernas syn på var mobbning sker, varför lärare inte märker mobbningen samt hur eleverna tycker man ska förbättra det förebyggande arbetet. Jag intervjuade fem elever vardera i de båda skolorna. Jag har använt mig av två kategorier för att

analysera intervjuernas utsagor. Kategorierna är var mobbning sker och varför lärare inte märker det samt vilka förbättringar skolorna kan göra.

Var mobbning sker och varför lärare inte märker det

I skola A visade det sig att eleverna menar att mobbningen förekommer framför allt på rasten på skolgården, i korridorer, toaletter och omklädningsrum samt utanför skolans ramar. Jag frågade också varför eleverna tror lärare inte ser mobbning. Här menade eleverna att det är på grund av att lärare inte bryr sig eller man mobbas inte framför lärarna utan bakom deras ryggar, lärarna har annat för sig och därför inte ser mobbningen. Ytterligare en anledning är att lärarna pratar för mycket och uppmärksammar inte mobbningssituationer.

På skola B uttalade eleverna att mobbning sker först och främst på tillfällena när lärare inte är på plats som exempelvis rasten på gården där skolpersonal inte har särskilt stor koll, i korridoren eller hallar, utanför skolans ramar och ibland på lektionstid när läraren inte märker något. Lärare ser inte mobbningen bl.a. för att det händer där ingen ser, exempelvis på raster finns inte lärare tillgängliga och kan se hur eleverna egentligen behandlar varandra. Lärare tillbringar ju oftast tiden i "fikaummet" och inte ute bland eleverna. Eleverna menar också att de som mobbar undviker att göra eller säga något till den som blir mobbad när lärare är närvarande.

Förbättringar

Jag undrade också vad eleverna tycker skolan bör göra för att lärarna ska se mobbning. I skola A svarade i princip alla att skolpersonalen behöver ta mer ansvar, bry sig och agera när de får reda på mobbningssituationer. Alla tyckte att skolan anti-mobbningsarbete inte fungerar. Det som skolan kan göra för att förbättra sitt anti-mobbningsarbete är att fler lärare ska finnas ute på rastgården, få mobbaren att inse att han gör fel, hårdare straff gentemot mobbaren som exempelvis kvarsittning, att inte peka ut mobbaren inför alla andra elever samt att det behövs fler pedagogiska lärare som kan ta mer ansvar.

Eleverna i skola B anser att för att lärarna ska se mobbningen behöver de ha mer koll på eleverna. En elev beskriver det såhär "inte kameror eller något överdrivet, men kanske att man kan ta en gångrunda i rast lokalerna eller utomhus. Personalen får också tänka lite, ser man att någon elev upprepade gånger får påpekning för att ha gjort något mot någon annan, då kan man se ett mönster och fråga i klassen om det är något som händer". En annan elev menar att prata om det enskilt med varje elev skulle nog vara det bästa sättet, då kommer all sanning

fram. Tre elever tycker att skolans anti-mobbningsarbete fungerar ”hyfsat”. Det som skolan kan göra för att förbättra sitt anti-mobbningsarbete är att skolpersonalen behöver agera mer och sätta upp tydliga regler för vad som är okej och inte. Om reglerna inte följs så ska man veta vilka konsekvenser det ger. En elev påpekar relationen mellan lärare och elever. Han säger ”jag tror lösningen på problemet är bättre relation mellan lärare och elev”. Att man som elev kan se en lärare som ett stöd, en medmänniska och inte bara som en magister. När man tänker efter så tror jag bara det ibland krävs några vardagliga frågor för att få bättre kontakt med eleverna och få reda på om det kan vara mobbing. Det kan vara att man säger hej, frågar hur man mår idag, om det hänt något hemma på sistone, fritidsintressen t.ex. hur matchen gick igår osv. sammanfattningsvis en socialare och bättre kontakt mellan lärare och elev tror jag kan hjälpa mycket, inte bara till en trevligare skola utan också mot mobbing”.

5.4 Sammandrag av resultaten med teoretiska kopplingar

I detta avsnitt sammanfattar jag några av de viktigaste resultaten, kopplat till de teoretiska utgångspunkter som beskrivits i kapitel tre.

När det gäller skola A använder de sig av många av de åtgärder som är centrala för Olweus åtgärdsprogram. Som syns i kategorin ”Förebyggande åtgärder mot mobbing” har skola A t.ex. skolregler, rastvaktsystem och ett förebyggande arbetet som bygger på de tre nivåerna: skol-, klass- och individnivå som Olweus beskriver i boken (*Mobbning – vad vi vet och vad vi kan göra, 1987, s.43, Liber och Mobbing bland barn och ungdomar, 1999, s.46, Rädda barnen*). Skola A har också inslag av Friends metoden eftersom de har en antimobbningsgrupp på skolan som tar hand om mobbningsfall (*Skolverket, 2009, s. 109*). I kategorin ”Akuta åtgärder vid mobbing” framkommer att skola A också har en samtalsmodell som påminner om Pikas GBm metod, antimobbningsgruppen samtalar med både mobbaren och offret (*Pikas, 1989 s. 113*). Under kategorin ”Uppföljning och utvärdering” beskrivs att skola A satsar på att utbilda och skicka skolpersonal på kompetensutveckling samt att de utvärderar deras material av elevenkäterna vilket också betonas av Olweus.

Skola B har tydliga drag av Friends samt GBm modellen. Som syns i kategorin ”Förebyggande åtgärder mot mobbing” utbildar de kompisstödare och de har en antimobbningsgrupp som Friends förespråkar (*Skolverket, 2009, s. 109*). I kategorin ”Akuta

åtgärder vid mobbning” framkommer att skola Bs samtalsmetod går ut på att först prata med den utsatte för att stödja och förklara att gruppen har tagit tag i ärendet och behandlar problemet. Sedan pratar en eller två personer med mobbaren/mobbarna och kopplar in berörda föräldrar som informeras om vad som skett. Uppföljningssamtal sker tills problemet har förbättrats. Detta påminner också om Pikas samtalsmodell (*Pikas, 1989 s. 113*).

I kategorin ”Ansvarsfördelning och delaktighet” tar både skola A och B upp vikten av att skolledning och rektor bär det yttersta ansvaret för mobbningen på skolan vilket styrks av både Olweus och Friends (*Olweus, Dan, Mobbing bland barn och ungdomar, 1999, s.29 Rädda barnen; Skolverket, 2009, s. 109*).

I båda skolorna beskrivs i kategorin ”Var mobbning sker och varför lärare inte märker det” att eleverna menar att mobbningen förekommer framför allt på rasten, på skolgården, i korridorer, toaletter och omklädningsrum samt utanför skolans ramar och ibland på lektionstid när läraren inte märker något. Detta stämmer med den forskning jag tidigare nämnde angående var mobbning sker exempelvis Olweus (*Skolverket, Skolan – en arena för mobbning, s.64, 2002; Olweus, 1999, s.14*).

Eleverna i båda skolorna upplever att lärarna behöver vara mer engagerade och aktiva. I skola A svarade i princip alla att skolpersonalen behöver ta mer ansvar, bry sig och agera när de får reda på mobbningsituationer. Detta tas upp av Pikas, Olweus och Höiby som jag har beskrivit i avsnittet ”Aktiva lärare” (*Pikas, 1989 s. 69; Höiby, 2004, s. 28; Olweus, 1986, s. 47*).

I skola B framkommer det i kategorin ”Förbättringar” att relationen mellan elever och lärare är viktig för att förbättra antimobbningsarbetet. Exempelvis att eleven kan se en lärare som ett stöd, en medmänniska och inte bara som en magister. Skola B tror att det ibland bara krävs några vardagliga frågor för att få bättre kontakt med eleverna och få reda på om det kan vara mobbning. Det kan vara att läraren säger hej, frågar hur eleven mår, fritidsintressen t.ex. hur matchen gick igår osv. sammanfattningsvis en socialare och bättre kontakt mellan lärare och elev kan hjälpa mycket. Här kan man dra paralleller till Vygotskij som påpekar att läraren har ett ansvar att organisera miljön på ett bra sätt för eleven. Vygotskij talar om att det krävs en aktiv elev, en aktiv lärare samt en aktiv miljö. Det är den sociala miljön som utvecklar elevens handlingar. Miljön påverkar eleven, den är aktiv och dynamisk och läraren måste aktivt arbeta för att organisera miljön så att eleven kan trivas (*Lindqvist, 1999, s. 73*).

6. Diskussion och egna reflektioner

Jag anser att båda skolorna uppfyller lagstiftningens krav när det handlar om anti-mobbningsarbetet.

En faktor som skiljer skolornas arbete med att förebygga mobbning är att man har satsat olika ekonomiska resurser.

Mina resultat skickar enligt min mening en signal att skolornas anti-mobbningsarbete kanske behöver bli ännu bättre och skapa en medvetenhet om detta. Personal på skolan måste helt enkelt bli mycket bättre på att se och läsa av mobbningstendenser för att förebygga mobbningen och främja trygghet och studiero som den nya lagen förespråkar. När det gäller elevernas uppfattning kring hur anti-mobbningsarbetet fungerar på skolan visade det sig att eleverna i skola B var delvis positiva och negativa, medan skola A:s elever var mer negativa. Förklaringen till detta kan vara att desto fler elever det är på en skola, desto svårare kan det vara att hålla uppsikt över alla elever. En annan förklaring kan vara att eleverna i innerstaden lever i en mer stressig miljö samt en stor mångfald i skolan medans eleverna på skola B vuxit upp i en idyllisk och harmonisk skärgårdsmiljö. Eleverna på båda skolorna tycker att mobbning sker främst på raster, på skolgården och utanför skolområdet eller vid andra tillfällen när skolpersonal är frånvarande. Eleverna tyckte inte heller att skolpersonalen såg mobbningen. De flesta eleverna anser att skolans anti-mobbningsarbete kan förbättras genom att lärare ska ta mer ansvar och att anställa fler pedagogiska lärare som har en god relation och dialog med eleverna.

Det är viktigt att komma ihåg att en sådan här undersökning som jag har gjort, inte ger hela bilden av skolornas anti-mobbningsarbete. Likabehandlingsplanerna kan se bra ut på papper, men det är svårt för mig att riktigt avgöra om skolorna verkligen lever upp till dem. Jag har inte varit på plats för att se om skolorna verkligen lever upp till det dem står för.

Jag har försökt vara så åsiktslös som möjligt i denna undersökning, men det har inte varit den enklaste uppgiften. Givetvis har jag haft en egen föreställning innan jag påbörjade detta arbete. Jag var ganska kritisk till att skolor lägger enorma summor på att förebygga mobbning. Numera efter att jag gjort undersökningen har jag blivit upplyst att det kostar att förebygga mobbning vare sig man köper in åtgärdspaket eller inte. Det kostar nämligen väldigt mycket pengar att få all personal engagerad i anti-mobbningsarbetet.

Jag tror dock att det går att genomföra ett bra anti-mobbningsarbete utan att det kostar så mycket. Hur mycket pengar man än lägger på mobbning spelar nog ingen roll utan det viktiga är att få all personal att veta vad de har för skyldigheter och att hela personalen inom skolväsendet har samma mål och visioner för att förebygga mobbningen och kränkande behandling. Exempelvis om 100 anställda ska arbeta mot att förebygga mobbning, räcker det med att några få personer urskiljer sig från mängden så förstörs hela arbetet. Dessutom anser jag att det handlar om att vara en god pedagogisk person som kan ha en förtroendefull relation till eleven som bygger på en bra dialog. Som pedagog bör man bete sig mot andra så som man själv vill bli behandlad av andra. Det gäller att vara tydlig, ansvarsfull och visa var gränserna går. Vad ger vi vuxna för signaler till eleverna när vi vuxna exempelvis beter oss rasistiskt, smutskastar eller fryser ut varandra eller på andra sätt beter oss kränkande mot varandra? Något som borde ingå i lärarutbildningen och förbättras är hur man hanterar mobbningsituationer och kränkande situationer dvs. konflikthantering inom skolväsendet. Turligt nog har lärarutbildningen på Södertörns högskola liknande kurser som jag har fått äran att gå, men jag undrar varför det inte funnits tidigare? Dessutom anser jag att lärarutbildningen inte tillräckligt mycket utbildar sin skolpersonal i vad man har för skyldigheter och ansvar enligt lagstiftning och andra riktlinjer inom skolan.

6.1 Kommande forskning

Jag anser att man bör forska vidare på att undersöka barn och elevers uppfattning kring mobbning och kränkande behandling. En annan aspekt man borde undersöka och ta reda på mer kring är nätmobbning. Jag har kommit fram till att många elever upplever att antimobbningsarbetet på skolorna inte fungerar tillräckligt bra och att skolpersonalen inte ser mobbningen som sker i skolan. Vilka signaler ger detta, kanske något att forska vidare på?

Käll- och litteraturförteckning

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2009, Grövre våld i skolan

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2009, Effekter av antimobbningsprogram- vad säger forskningen?

Damber Sara m.fl. (red) (2003) Tillsammans – Om hur vi förebygger mobbning, mars 2003:11, Rädda barnen m.fl.

Diskrimineringslagen (2009:567)

Forsberg, Gunnel (1997), artikel ”Rulltrapperegioner och social infrastruktur”, SOU 1997:83, Fritzes

Förordningen (2006:1 083) om barn och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling.

Höiby, Helle (2004), Mobbning kan stoppas, UR

Lindqvist, Gunilla (1999), Vygotskij och skolan, Studentlitteratur

Lpo94

LPfö94

Olweus, Dan (1991), Mobbning, vad vi vet och vad vi kan göra, Liberförlag

Olweus Dan (1999), Mobbning bland barn och ungdomar, Rädda barnen

Patel, Runa och Davidsson, Bo (2003), Forskningsmetodikens grunder, Studentlitteratur

Pikas, Anatol (1989), Så bekämpar vi mobbning i skolan, AMA Dataservice

Skolinspektionen, 2009, Skolors arbete med plan mot kränkande behandling

Skollagen (1985:1 100)

Skolverket, 2002, Skolan – en arena för mobbning

Skolverket, 2009, På tal om mobbning – och det som görs

Skolverket, 2006 Allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja likabehandlingsplan och för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling,

SKOLFS 2006:3-8

Svenska Akademiens ordlista (2002)

Skola B likabehandlingsplan 2009

Skola A likabehandlingsplan 2009

Digitala källor:

***"Apropå"* tidsskrift för Brottsförebyggande rådet, nr 3-2003:**

http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=143&module_instance=12

Lärarnas tidning, 2008-10-24 – Arbete mot mobbning ger effekt

<http://www.lararnastidning.net/>

Sveriges riksdag

Skollag (1985:1100)

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100>

Bilaga för intervju med rektorer

1. Hur länge har du varit rektor i skola A/B?
2. Vad har du för utbildning?
3. Vad är din uppgift i skolan som rektor?
4. Hur arbetar skolan mot mobbning?
5. Finns det någon särskild modell skolan följer? Vilka i sådana fall?
6. Hur ser er likabehandlingsplan ut?
7. Vem är med och skapar likabehandlingsplanen hos er?
8. Hur inblandad är du personligen i arbetet mot mobbning?
9. Kan du beskriva hur ni går tillväga när ni har fått reda på att någon har blivit mobbad?
10. Är eleverna delaktiga i förebyggandet av mobbning? På vilket sätt?
11. Har ni en antimobbningsgrupp i skolan?
12. Hur fungerar samarbetet mellan personal och föräldrar?
13. På vilket sätt tycker du ni kan förbättra ert arbete mot mobbning?
14. Hur mycket pengar har ni satsat för att förebygga mobbning i skolan 2009?
15. Finns det något positivt eller negativt med Olweusmetoden (ställdes enbart till skola A).
16. Kan du beskriva skillnaden mellan en likabehandlingsplan och ett åtgärds paket mot mobbning?

Bilaga för intervjuer med elever

Frågor som jag har använt mig av i intervjuerna med 5 elever i båda skolorna på högstadiet

1. Var sker mobbningen i skolan?
2. Varför tror ni inte lärare ser mobbning?
3. Vad tycker ni man bör göra för att lärare ska se mobbning?
4. Tycker ni skolans antimobbningsarbete fungerar?
5. Vad tycker du skolan ska göra för att förbättra arbetet mot mobbning?